

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

กลวิธีการแปลถ้อยคำที่เกี่ยวกับสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชจากนิราศกวางตุ้งของหลวงนายศักดิ์
สู่นิราศกวางตุ้งฉบับแปลจีน: ข้อสังเกตเกี่ยวกับวรรณคดีไทยในบริบทข้ามชาติ
Strategies of Translating Expressions about King Taksin Maharat from Luang Nai Sak's Nirat
Goungdong into Its Chinese Translation: An Observation on a Thai Literature
in the Transnational Context

ชยานันต์ จินสมบูรณ์พานิช (Chayanant Jeensomboonpanich)¹ วันชนะ ทองคำเภา (Wanchana Tongkhampao)²

สุรสิทธิ์ อมรวนิชศักดิ์ (Surasit Amornwanitsak)³

บทคัดย่อ

บทความนี้ศึกษาเปรียบเทียบ นิราศกวางตุ้ง ฉบับภาษาไทยของหลวงนายศักดิ์ กับ นิราศกวางตุ้งฉบับแปลจีน ที่แปลโดย สี่ว์ อวินเฉียว (许云樵) เพื่อศึกษาบทบาทหน้าที่ของ นิราศกวางตุ้ง ในฐานะวรรณกรรมข้ามชาติ ผลการศึกษาพบว่า ในบริบทของวงวิชาการไทย นิราศกวางตุ้ง ฉบับหลวงนายศักดิ์มีบทบาทหน้าที่ในฐานะวรรณกรรมนิราศที่มีความสำคัญต่อทั้งประวัติศาสตร์ไทยและทางประวัติศาสตร์ แต่ในการแปล นิราศกวางตุ้ง เป็นภาษาจีน โดยสี่ว์ อวินเฉียว นั้น ผู้แปลมีวัตถุประสงค์เพื่อจะใช้ นิราศกวางตุ้ง เป็นเพียงเอกสารทางประวัติศาสตร์เพื่อศึกษาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการเดินทางเท่านั้น ทำให้ นิราศกวางตุ้ง มีเนื้อหาและกลวิธีการประพันธ์ที่เปลี่ยนแปลงไปเมื่อเปรียบเทียบกับต้นทางกับฉบับแปล ในกรณีของการแปลถ้อยคำเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์นั้น ผู้แปลได้เปลี่ยนแปลงถ้อยคำดังกล่าวในบทประณามพจน์ บทยอพระเกียรติ หรือคำที่กล่าวถึงสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเป็นคำที่สื่อความหมายถึงพุทธศาสนา กล่าวคือจากอำนาจของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชได้เปลี่ยนแปลงเป็นอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทางพุทธศาสนา จึงทำให้ความหมายเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ในตัวบทเปลี่ยนแปลงไป การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวสัมพันธ์กับบทบาทหน้าที่ที่แตกต่างกันของ นิราศกวางตุ้ง ทั้งสองฉบับ

¹ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ conur_macaw@hotmail.com

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ wanchana.t@arts.tu.ac.th

³ รองศาสตราจารย์ ดร. สาขาภาษาและวัฒนธรรมจีน คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ noom2517@yahoo.com

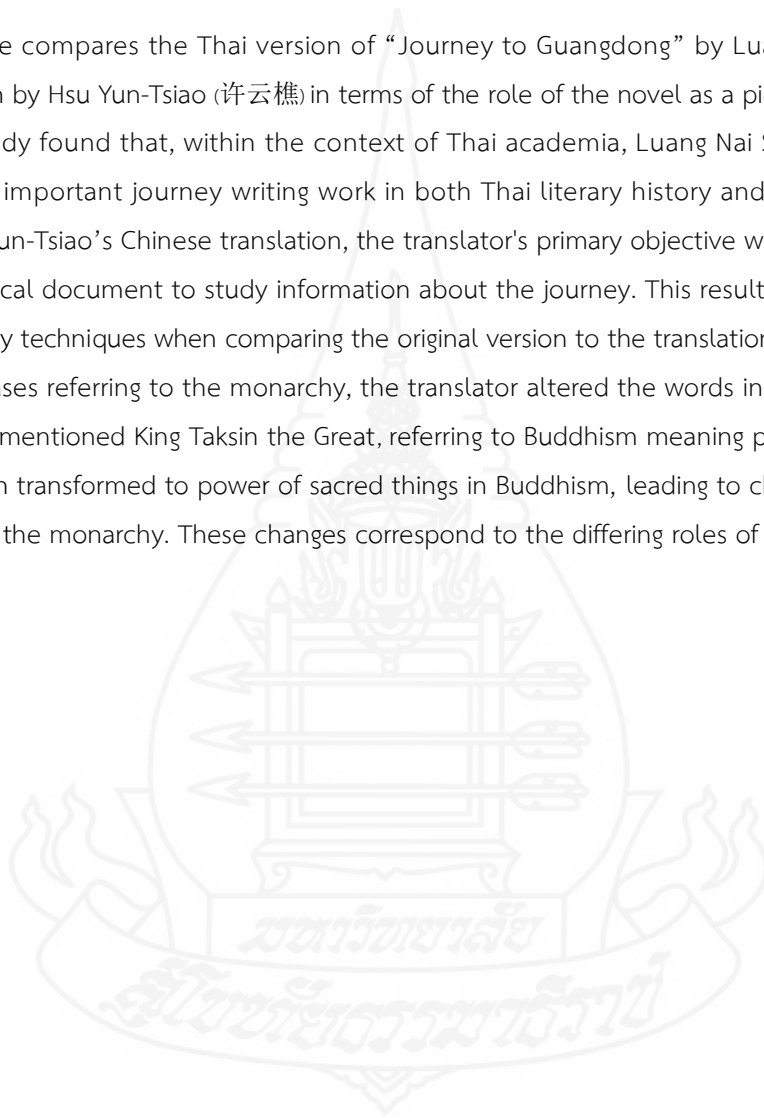

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

คำสำคัญ วรณกรรมนิราศ วรณกรรมไทย วรณกรรมข้ามชาติ

Abstract

This article compares the Thai version of “Journey to Guangdong” by Luang Nai Sak and its Chinese translation by Hsu Yun-Tsiao (许云樵) in terms of the role of the novel as a piece of transnational literature. The study found that, within the context of Thai academia, Luang Nai Sak's version holds significance as an important journey writing work in both Thai literary history and historical records. However, in Hsu Yun-Tsiao's Chinese translation, the translator's primary objective was to use the novel merely as a historical document to study information about the journey. This results in changes to the content and literary techniques when comparing the original version to the translation. In the case of the translation of phrases referring to the monarchy, the translator altered the words in passages of praise, homage, or those mentioned King Taksin the Great, referring to Buddhism meaning power of King Taksin the Great has been transformed to power of sacred things in Buddhism, leading to changes in the text's meaning regarding the monarchy. These changes correspond to the differing roles of the two versions of the novel.

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

Keywords: Journey literature, Thai literature, Transnational literature

บทนำ

*นิราศกวางตุ้ง*⁴ แต่งขึ้นในสมัยกรุงธนบุรี กล่าวถึงการเดินทางและประสบการณ์การเดินทางไปถวายเครื่องราชบรรณาการแด่พระเจ้ากรุงจีนในสมัยกรุงธนบุรี (มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา, 2565) เนื้อหาของ *นิราศกวางตุ้ง* บรรยายตั้งแต่การเข้าเฝ้าสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เพื่อรับพระบรมราชโองการ จากนั้นผู้ประพันธ์ได้บรรยายบรรยากาศท้องพระโรง การจัดเตรียมเครื่องราชบรรณาการระหว่างเรือออกจากกรุงธนบุรี มีการคร่ำครวญลาคนรัก จากนั้นจึงบรรยายตอนที่เรือออกจากกรุงธนบุรี ออกจากเมืองไทย ผ่านเมืองปากน้ำ เมืองสามร้อยยอด ผ่านประเทศกัมพูชา เวียดนามและสุดท้ายเข้าเมืองกวางตุ้งประเทศจีนตามลำดับ

กล่าวได้ว่า *นิราศกวางตุ้ง* เป็นวรรณกรรมนิราศเรื่องหนึ่งที่มีประโยชน์ต่อการศึกษาพัฒนาการนิราศเนื่องจากลักษณะการเขียนนิราศมีความแตกต่างไปจากนิราศสมัยอดีตหลายประการคือเน้นบันทึกการเดินทางเป็นแก่นของเรื่องมากกว่าอารมณ์รำลึกตามขนบนิราศ ในขณะเดียวกัน *นิราศกวางตุ้ง* ยังเป็นเอกสารทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญฉบับหนึ่งที่บันทึกเรื่องราวการเดินทางไปถวายเครื่องราชบรรณาการระหว่างไทยกับจีนอีกด้วย ดังนั้น *นิราศกวางตุ้ง* จึงมีความสำคัญทั้งทางด้านวรรณกรรมไทยและทางด้านประวัติศาสตร์ (ยุพร แสงทักษิณ, 2559)

ในพ.ศ. 2483 *นิราศกวางตุ้ง* ได้แปลเป็นภาษาจีนด้วยฉันทลักษณ์กลอนชื่อโบราณห้าคำ (Hsu Yun-Tsiao, 1940) ลงในวารสารหนันหยั่ง (Journal of the South Seas Society)⁵ เพื่อนำไปเป็นเอกสารหลักฐานทางประวัติศาสตร์เรื่องการเดินทางระหว่างราชสำนักไทยกับราชสำนักจีนในแวดวงนักวิชาการจีน จากนั้นจึงได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ในแวดวงวิชาการจีนอย่างกว้างขวางในฐานะเอกสารทางประวัติศาสตร์ฉบับหนึ่ง⁶

การแปล *นิราศกวางตุ้ง* เป็น *นิราศกวางตุ้งฉบับแปลจีน* เพื่อนำไปใช้ทางประวัติศาสตร์ส่งผลต่อบทบาทหน้าที่และสถานภาพของวรรณกรรมเรื่องนี้ เนื่องจาก *นิราศกวางตุ้ง* เขียนเพื่อเป็นวรรณกรรมนิราศบันทึกการเดินทางและมีลักษณะเด่นโดยเฉพาะด้านการยอพระเกียรติสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช แต่เมื่อมีการแปลเป็นภาษาจีนแล้วกลับมีการเปลี่ยนแปลงในส่วนที่สรรคำถึงสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ดังนั้นบทบาทหน้าที่ของ *นิราศกวางตุ้ง* จึงเปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือบทบาทหน้าที่ในฐานะวรรณกรรมไทยได้หายไป เหลือเพียงบทบาทหน้าที่ในฐานะเอกสารทางประวัติศาสตร์เท่านั้น

เพื่อให้เห็นบทบาทหน้าที่ของ *นิราศกวางตุ้ง* ทั้งสองฉบับที่สัมพันธ์กันชัดเจนขึ้น บทความนี้จะวิเคราะห์เปรียบเทียบกลวิธีการแปลถ้อยคำเกี่ยวกับสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชในฉบับทั้งสองฉบับ รวมถึงอภิปรายให้เห็นบริบทของการแปลดังกล่าวที่แสดงให้เห็นลักษณะเด่นของ *นิราศกวางตุ้ง* ในฐานะวรรณกรรมข้ามชาติ

⁴ *นิราศกวางตุ้ง นิราศเมืองกวางตุ้งหรือนิราศพระยามหาอนุภาพไปเมืองจีน* ในบทความนี้จะใช้ชื่อ *นิราศกวางตุ้ง* ของหลวงนายศักดิ์

⁵ วารสารหนันหยั่ง (Journal of the South Seas Society) เป็นวารสารที่ตีพิมพ์บทความวิชาการที่ศึกษาเกี่ยวกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา

⁶ หลังจากมีการเผยแพร่ในปดังกล่าวแล้วก็มีนักวิชาการจีนจำนวนมากนำ *นิราศกวางตุ้งฉบับแปลจีน* นี้ไปศึกษาหรือนำไปอ้างอิงต่อ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

วัตถุประสงค์

ศึกษาวิธีการแปลถ้อยคำที่เกี่ยวกับสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช แบบตีความ ใน นิราศกวางดั่ง ฉบับภาษาไทย กับฉบับภาษาจีน โดยมุ่งเน้นศึกษาส่วนสำคัญของวรรณกรรมนิราศเรื่องนี้เป็น บทประณามพจน์ ปัจฉิมบทและบทยอพระเกียรติสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ด้วยกรอบแนวคิดของนอร์ดและเมนท์ทอรี่ เรื่องความสอดคล้องของตัวบทแปลกับวัตถุประสงค์การใช้งานในปลายทาง การศึกษาดังกล่าวจะทำให้ทราบถึงบทบาทหน้าที่ของ นิราศกวางดั่งฉบับแปลจีน ในฐานะวรรณกรรมข้ามชาติ

สมมุติฐาน

การแปลถ้อยคำที่เกี่ยวกับสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชใน นิราศกวางดั่ง ของหลวงนายศักดิ์ มีความแตกต่างจาก นิราศกวางดั่งฉบับแปลจีน เนื่องจากภูมิหลังของผู้แปลเป็นนักประวัติศาสตร์และวัตถุประสงค์ของการนำไปใช้ของผู้แปลที่ต้องการนำเสนอเอกสารฉบับนี้เป็นเอกสารทางประวัติศาสตร์การเดินทางระหว่างไทยกับจีน ผู้แปลจึงมิได้ให้ความสำคัญในส่วนประกอบของวรรณกรรมนิราศ ทำให้ถ้อยคำที่เกี่ยวกับสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชใน นิราศกวางดั่งฉบับแปลจีน มีความคลาดเคลื่อนไปจากต้นฉบับ

ขอบเขตของการวิจัย

1. ศึกษาการแปลคำที่เกี่ยวกับพระมหากษัตริย์จาก นิราศกวางดั่ง ฉบับหลวงนายศักดิ์ เป็น นิราศกวางดั่งฉบับแปลจีน
2. ตัวบทภาษาไทยที่ใช้ศึกษาคือ นิราศกวางดั่ง ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ พ.ศ. 2462 เนื่องจากผู้แปลได้อ้างอิงวันเดือนปีที่ใช้แปลในฉบับดังกล่าว
3. ตัวบทภาษาจีนที่ใช้ศึกษาคือ นิราศกวางดั่งฉบับแปลจีน ของ สี่ว์ อวินเฉียว พ.ศ. 2483

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ศึกษา นิราศกวางดั่ง ของหลวงนายศักดิ์
2. ศึกษา นิราศกวางดั่งฉบับแปลจีน ของ สี่ว์ อวินเฉียว
3. ศึกษาเปรียบเทียบ นิราศกวางดั่ง ฉบับภาษาไทยและฉบับภาษาจีน
4. อภิปรายผล

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. บทความนี้จะใช้ชื่อ นิราศกวางดั่ง เพื่อเรียก นิราศกวางดั่ง ของหลวงนายศักดิ์ ทั้งนี้ ในขณะที่แต่ง นิราศกวางดั่ง หลวงนายศักดิ์ ยังมิได้ดำรงตำแหน่งพระยามหานุภาพ จึงมิได้เรียกว่า นิราศพระยามหานุภาพ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14

The 14th STOU National Research Conference

2. บทความนี้จะใช้ชื่อ *นิราศกวางดั่งฉบับแปลจีน* เพื่อให้เกิดความชัดเจนในระหว่างอภิปรายระหว่างฉบับภาษาไทยและฉบับภาษาจีน
3. ชื่อ สี่ว์ อวินเฉียว ในภาษาจีนคือ 许云樵 เอกสารต้นฉบับที่พิมพ์ในปี พ.ศ. 2483 ทับศัพท์ภาษาอังกฤษว่า Hsu Yun-Tsiao ในบทความนี้จะใช้ Hsu Yun-Tsiao ตามต้นฉบับเพื่อแก้ความสับสนต่อการค้นหาเอกสารต้นฉบับ
4. บทแปล *นิราศกวางดั่ง* ฉบับแปลจีนเป็นภาษาไทยแปลโดยผู้วิจัย และได้รับการตรวจความถูกต้องและปรับแก้สำนวนภาษาโดยผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธเนศ เวศร์ภาดา
5. การสะกดและถ่ายทอดเสียงภาษาจีนเป็นภาษาไทยในบทความนี้ จะใช้เกณฑ์การถ่ายทอดเสียงภาษาจีนแมนดารินด้วยอักขรวิธีไทยของคณะกรรมการสืบค้นประวัติศาสตร์ไทยในเอกสารจีน สำนักนายกรัฐมนตรี พ.ศ.2543

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเปรียบเทียบ *นิราศกวางดั่ง* ของหลวงนายศักดิ์กับ *นิราศกวางดั่งฉบับแปลจีน* ของสี่ว์ อวินเฉียว (许云樵) พบว่าผู้แปลได้แปลและถ่ายทอดเนื้อหาของ *นิราศกวางดั่ง* จากภาษาไทยเป็นภาษาจีน โดยมีเนื้อหาตรงตามต้นฉบับตั้งแต่ต้นเรื่องจนจบเรื่อง และแปลส่วนสำคัญโดยเฉพาะสถานที่ วันเวลา รวมทั้งหมดสิ่งที่ราชทูตไทยปฏิบัติในระหว่างการเดินทางได้ครบถ้วน แต่ส่วนที่มีความแตกต่างไปจากต้นฉบับคือ การสรรคำที่ใช้สื่อถึงสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชมีความคลาดเคลื่อน ดังจะอภิปรายต่อไปนี้

ผู้วิจัยพบว่า การแปลคำศัพท์เกี่ยวกับสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชมีความคลาดเคลื่อนไปจากต้นฉบับ บทความนี้จะนำตัวอย่างคำที่กล่าวถึงสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชที่ปรากฏในบทประณามพจน์ บทยอพระเกียรติระหว่างเดินทาง และปัจจัยบทมาเปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่าง ซึ่งจะพบว่าผู้แปลมิได้ให้ความสำคัญกับการแปลศัพท์เกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ไทย เนื่องจากผู้แปลมุ่งหมายให้เอกสารภาษาจีนฉบับนี้เป็นเพียงบันทึกการเดินทางถวายเครื่องราชบรรณาการระหว่างไทย – จีน ในสมัยธนบุรีเท่านั้น จึงทำให้คำแปลที่เกี่ยวกับพระมหากษัตริย์มีความคลาดเคลื่อน ดังตัวอย่างบทประณามพจน์ 5 บท ได้แก่ บทที่กล่าวถึงสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชสองครั้งเมื่อเรือประสพภัยทางธรรมชาติ และปัจจัยบทอันเป็นส่วนท้ายเรื่องของ *นิราศกวางดั่ง*

จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบพบว่าทั้ง 5 ตัวอย่างนี้ ใน *นิราศกวางดั่งฉบับแปลจีน* ได้ใช้คำแปลภาษาจีนที่สื่อถึงเทพและสิ่งศักดิ์สิทธิ์แทนสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช จึงทำให้ข้อความใน *นิราศกวางดั่งฉบับแปลจีน* มิได้สื่อถึงพระบารมีของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช แต่เป็นสื่อถึงการขอพรต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทางพุทธศาสนา ดังนี้

ตัวอย่างที่ 1 การเปรียบเทียบประณามพจน์

นิราศกวางดั่ง ฉบับภาษาไทย

ด้วยภักดีชูลีลาบาท
 เปนร่มโพธิ์สุวรรณกันเกษ
 เปนจดหมายมาถวายด้วยภักดี

สรวมชีพบังคม**บรมนารถ**
 อภิวัตขอเฝ้า**พระบารมี**
 ไปประเทศกวางดั่งกรุงศรี
 ตามที่ได้สดับเดิมความ

(พระยามหานุภาพ, 2462: น.1)

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

นิราศกวางตุ้งฉบับแปลจีน

虔诚谒**梵宫**，顶礼拜**金容**，愿乞菩提荫，佑贡朝广东，

(Hsu Yun-Tsiao, 1940: P.38)

คำแปล นิราศกวางตุ้งฉบับแปลจีน เป็นภาษาไทย

“ด้วยความศรัทธาอันแรงกล้า ข้าพเจ้าขอเคารพสักการะ**พระอาราม** น้อมกราบสักการะองค์**พระพุทธรูปทองคำ** ขอพึงร่มโพธิ์รักษา ให้พระบารมีปกปักรักษาคุ้มครองคณะทูตไปกวางตุ้ง”

(ผู้วิจัยแปล)

ในขนบวรรณศิลป์ไทย วรรณกรรมนิราศมักจะขึ้นต้นด้วยบทประณามพจน์ คือบทไหว้พระรัตนตรัย ไหว้ครู และสรรเสริญเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์ รวมทั้งขอพระบารมีพระมหากษัตริย์ปกเกล้าปกกระหม่อมให้เดินทางปลอดภัย (ธเนศ เวศร์กาดา, 2549)

ใน *นิราศกวางตุ้ง* ฉบับแปลจีน ผู้แปลเลือกใช้คำว่า จินหรง (金容) ซึ่งมีความหมายว่า พระพักตร์ทองคำของพระพุทธรูปแทนพระมหากษัตริย์ นอกจากนี้ ในวรรคแรกของฉบับภาษาจีน ผู้แปลใช้คำว่า ฟันกง (梵宫) ซึ่งมีความหมายว่าวัดหรืออารามพุทธ ขยายความว่าผู้ประพันธ์เข้าวัดเพื่อขอพร บริบทดังกล่าวจึงทำให้บทประณามพจน์นี้ มิได้กล่าวถึงการขอพรและการขอพึ่งพระบารมีของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช แต่เป็นการขออำนาจลี้ศักดิ์สิทธิ์ทางพุทธศาสนา

ตัวอย่างที่ 2 การแปลช่วงการขอพรต่อสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ในขณะที่เรืออยู่กลางทะเลรอบที่ 1

นิราศกวางตุ้ง ฉบับภาษาไทย

สุดคิดจึงอุทิศถึง พระบาท	แล้วยกกรอภิวาทเหนือเกย
ขอเดชะตะบะบุญ พระบารมี	จะแทนที่วรพุทธโพธิญาณ
กับอนึ่งซึ่งพระองค์ได้ทรงคิด	อันผ่องภัยไถ่ยอดพระกรรมฐาน
มาช่วยป้องลมขัดอย่าพัดตราน	ขอบันดาลลมส่งให้ตรงไป
.....	
ครั้นสิ้นคำบรรยายพระพายพัด	พอลำส่งส่งท้ายก็ย้ายหา
ได้เห็นเหตุใน พระเดช เดชา	ก็แล่นไปได้ทวนทศวัน

(พระยามหานุภาพ, 2462: น.5)

นิราศกวางตุ้งฉบับแปลจีน

急来念**佛脚**，稽首谨祈求，无量波罗密，正觉心所修，伏乞施法力，一帆到神州， ...
祷罢见**法力**，瞬息风飏飏；一帆去旬日， ...

(Hsu Yun-Tsiao, 1940: P.39)

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

คำแปล นิราศกวางตุ้งฉบับแปลจีน เป็นภาษาไทย

“รีบูรตมาราบพระพุทธรูป น้อมศีรษะด้วยใจเคารพและสวดมนต์ขอพร ขอมหาบารมีแห่งพระธรรมอันมีคุณอนันต์ เป็นหนทางสู่การตรัสรู้ที่บำเพ็ญด้วยจิต ขอวิงวอนให้โปรดประทานพุทธานุภาพ บันดาลให้เรือแล่นถึงแดนสงสาร⁷...”

“เมื่อสวดมนต์ขอพรเสร็จสิ้น จึงได้เห็นพลังแห่งพระธรรม พริบตาลมพัดโชยแรง เรือแล่นผ่านวันคืนไปลิบวัน⁸”

(ผู้วิจัยแปล)

ตัวอย่างที่ 3 การแปลช่วงการขอพรต่อสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ในตอนที่เรืออยู่กลางทะเลรอบที่ 2

นิราศกวางตุ้ง ฉบับภาษาไทย

สุดคิดจึงอุทิศถึงพระเดช

มาปกเกศช่วยชีพสังขาร

เดชะตะบะบุญพระคุณมาน

ลมพาลก็ค่อยเปลาบันเทาพลัน

เกตราจึงค่อยฟื้นขึ้นคลื่นได้

จึงชักใบขึ้นรอไว้พอด้น

ครั้นลมหายค่อยสบายอารมณ์ครั้น

ถึงกระนั้นยังไม่สุขสักราตรี

(พระยามหาณูภาพ, 2462: น.9-10)

นิราศกวางตุ้งฉบับแปลจีน

慈悲救苦难，菩萨有心肠，风暴缓缓息，半帆差堪航，狂飚虽息影，五内犹惶惶，

(Hsu Yun-Tsiao, 1940: P.40)

คำแปล นิราศกวางตุ้งฉบับแปลจีน เป็นภาษาไทย

“พระโพธิสัตว์ผู้เปี่ยมด้วยเมตตา ช่วยปลดเปลื้องทุกข์ภัยแก่ผู้ประสบความยากลำบาก พายุร้ายจึงค่อย ๆ สงบลง เรือแล่นต่อได้ด้วยใบเรือเพียงครึ่งหนึ่ง แม้ว่าลมพายุจะแผ่วลงไปแล้ว แต่ในใจยังคงหวาดหวั่นไม่คลาย”

(ผู้วิจัยแปล)

ในคตินิยมไทย พระมหากษัตริย์เป็นธรรมราชาผู้ทรงบำเพ็ญศีล เปี่ยมล้นด้วยพระพุทธรูป ดังนั้น เมื่อผู้เดินเรือในสมัยก่อนประสบภัยพายุมรสุม ตกอยู่ในสถานการณ์คับขันน่าหวาดกลัว จึงรำลึกถึงพระบารมีของพระมหากษัตริย์ให้ช่วยคุ้มครอง ในบทประพันธ์ 2 บทนี้จึงมีเนื้อความกล่าวถึงพระเดชพระคุณของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชในการปกเกล้าปกเกศชาวเรือให้ปลอดภัย

แต่เมื่อแปลเป็นภาษาจีน บทพรรณนาดังกล่าวถูกเปลี่ยนเป็นคำสรรเสริญพระพุทธรูป ในตัวอย่างที่ 2 วรรค “สุดคิดจึงอุทิศถึงพระบาท” ขณะที่เผชิญหน้ากับลมมรสุม หลวงนายศักดิ์จึง “รีบร้อน” รำลึกถึง “พระบาท” คือองค์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทว่าในฉบับภาษาจีนใช้คำว่า ฝ่าเท้า (佛脚) มีความหมายว่า พระพุทธรูปและ ผู้ช่า (菩萨) พระโพธิสัตว์ และแปลคำว่า “พระเดชเดชา” และ “พระคุณมาน” ซึ่งหมายถึงพระบารมีของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชนั้น เป็น ฝ่าเท้า (法力) ซึ่งมีความหมายว่าอิทธิฤทธิ์หรือพระพุทธานุภาพ

⁷ นิราศกวางตุ้งฉบับแปลจีน ใช้คำว่า เลินโจว (神州) เลิน มีความหมายว่าเทพ โจว มีความหมายว่าดินแดน ในบริบทนี้หมายถึงประเทศจีน

⁸ 旬日 อ่านออกเสียงว่า สวินร้อ แปลว่าสิบวัน ในต้นฉบับไทยใช้คำว่า ทวาทศวัน คือ 12 วัน เข้าใจว่าผู้แปลน่าจะแปลคลาดเคลื่อน

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

ในตัวอย่างที่ 3 ผู้แปลใช้คำว่า ชินฉัง (心肠) แปลว่าจิตใจ มีนัยสื่อถึงอารมณ์และความรู้สึกที่อ่อนไหวและอ่อนโยน
ในที่นี้ หมายถึงพระโพธิสัตว์ผู้เปี่ยมด้วยจิตเมตตาและการุณ เอื้อเพื่อช่วยเหลือมนุษย์ผู้ตกทุกข์ได้ยาก

บทประณามพจน์และบทยอพระเกียรติในบทประพันธ์ข้างต้น เมื่อแปลเป็นภาษาจีน เนื้อความจึงหายไป มิได้สื่อถึง
ถึงการพึ่งพระบารมีของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช หากสื่อถึงการพึ่งพระพุทธรูปและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งปวง

ตัวอย่างที่ 4 การกล่าวสำนักพระมหากษัตริย์คุณสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

นิราศกวางตุ้ง ฉบับภาษาไทย

อันพวกผู้อยู่ชายจำหนายของ	แต่นั่งตรองนอนตรอมจนผอมผำ
ที่ขาดเหลือเจือครบบรรจบไป	ก็มีในบาญชีว่าทั้งห้าบาน
ครั้นเสร็จของเงินทองสำเร็จรับ	แล้วประดับเกตรจะมาสถาน
ความดีใจประหนึ่งได้วิมานปาน	แต่นับวารคอยคร่ำทุกเช้าเย็น

.....

หาก <u>พระชั้นดี</u> คุณกรุณาภาพ	ก้มกราบถึง <u>พระบาท</u> ไม่ขาดสาย
จึงได้พ้นไถยอันอันตราย	รอดตายมาขึ้นคันท้องเมือง
เอาจตุณตั้งระวางผิด	ราชกิจนั้นอุสาห์ไปว่าเนื่อง
ที่รักดีโดยการกัณการเปลื้อง	ไม่ยกเยื้องกริยาเหมือนราไชย

(พระยามหานุภาพ, 2462: น.24)

นิราศกวางตุ้ง ฉบับภาษาจีน

留者事通商，坐思卧亦伤，消瘦缘底事，道是忒凄凉，检点装载运，五册核对详...

...太監设传旨，鞠躬拜仓皇，得免罹大祸，生还喜有望。谨慎竭精忠，旨命始有功，奈何相勾结，避地懒从公，

(Hsu Yun-Tsiao, 1940: P.44-45)

คำแปลจาก นิราศกวางตุ้งฉบับแปลจีน เป็นภาษาไทย

“ผู้ที่ยังคงทำการค้า เมื่อพิจารณาไปก็เศร้าสร้อย ผอมโซไปเพราะเหตุใดกัน ช่างแสนเศร้ายิ่งนัก ตรวจสอบ
ข้าวของที่ขนส่ง ดูเอกสารทั้งห้าเล่มอย่างถี่ถ้วน...”

“...ขันทีรุดแจ้งพระราชโองการ คำนับกราบไหว้ด้วยหวาดหวั่น พ้นจากภัยใหญ่หลวง ความหวังที่จะได้
กลับมามีชีวิตยังมีอยู่ จงระมัดระวังและทำด้วยความจงรักภักดี ปัญหาเริ่มมีผลสำเร็จ แต่กลับถูกสมคบคิด เลี่ยงภาระหน้าที่
ด้วยความเกียจคร้าน”

(ผู้วิจัยแปล)

⁹ ในวรรณคดีท้ายของตัวอย่างที่ยกมา ต้นฉบับภาษาไทยหลวงนายศักดิ์กล่าวคำทูลทูลงราชไชย ที่ไม่ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ไปซื้อหญิงบริการในจีน ใน
นิราศกวางตุ้งฉบับแปลจีน มิได้แปลชื่อ หลวงราชไชยออกมา

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14

The 14th STOU National Research Conference

ในบทประพันธ์นี้ เนื้อความกล่าวถึงการเดินทางมาทำภารกิจค้าขายในกวางตุ้ง ในที่นี้หมายถึงคณะทูตไทยได้รับพระบรมราชานุญาตจากราชสำนักจีนให้กระบวนเรือกลุ่มพระยาสุพรรณภูมิเข้ากรุงปักกิ่งไปถวายเครื่องราชบรรณาการตามโบราณพิธี ส่วนหลวงนายศักดิ์นั้นต้องปฏิบัติหน้าที่ค้าขายที่ท่าเรือในเมืองกวางตุ้งและนำกำไรจากการค้าขายนี้กลับไปถวายสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช (ศุภการ ศิริไพศาล, 2555)

ข้อความในฉบับภาษาจีนนั้น ผู้แปลได้ถ่ายทอดเนื้อความและความคิดของหลวงนายศักดิ์ออกมาได้อย่างครบถ้วน โดยเฉพาะในด้านความคิดที่ว่า การเดินทางมาค้าขายครั้งนี้แสนเหนื่อยยาก สู้ไปทำสงครามยังดีเสียกว่า ใจความนี้เป็นประโยชน์ต่อข้อมูลของทางการจีนว่าราชทูตไทยที่เดินทางมาถวายเครื่องราชบรรณาการนั้นต้องการค้าขายนำเงินกลับไทยมากกว่าการเข้ามาเนื่องจากเป็นประเทศราชหรือเป็นรัฐในบรรณาการของจีน

ประเด็นที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งคือ การแปลเนื้อความบางส่วนนั้นมีความคลาดเคลื่อนมาก คือตอนที่กล่าวถึงสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชว่าเนื่องจากพระขันติที่ทรงปฏิบัติหน้าที่ให้คณะราชทูตที่ผ่านน้ำผ่านทะเลผ่านภัยอันตรายอันยากลำบากนานาประการได้อย่างปลอดภัย กล่าวคือ

หากพระขันติคุณกรุณาภาพ

ก็กราบถึงพระบาทไม่ขาดสาย

จึงได้พ้นภัยอันตราย

รอดตายมาขึ้นคืนเมือง

(พระยามหานุภาพ, 2462: น.24)

ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าผู้แปลนั้นอาจจะไม่ได้ให้ความสนใจเนื้อความที่กล่าวถึงเหตุการณ์หรือพระเกียรติพระมหาจักรีบรมราชูปถัมภ์ของไทย จึงทำให้ฉบับภาษาจีนแปลคำว่า “พระขันติ” เป็น “ขันที”

“ขันทีได้รับพระราชโองการอย่างเร่งด่วน คำนับกราบไหว้ด้วยความหวาดหวั่น

พ้นจากภัยใหญ่หลวง

ความหวังที่จะได้กลับมามีชีวิตยังมีอยู่”

(ผู้วิจัยแปล)

ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า ผู้แปลน่าจะเข้าใจคำว่า “พระขันติ” คลาดเคลื่อนเป็นคำว่า “ขันที” (太监) เนื้อความที่กล่าวถึงพระเกียรติหรือสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชในต้นฉบับจึงหายไป ในฉบับแปลจึงมีใจความว่า

การเดินทางมาครั้งนี้เมื่อขันทีของราชสำนักจีนได้แจ้งพระบรมราชโองการแล้วนั้น คณะทูตไทยจึงกราบขันทีจีนและกล่าวขอบพระคุณสิ่งต่างๆที่ทำให้ยังมีชีวิตรอดจากภัยใหญ่หลวง เนื้อความส่วนนี้ใน *นิราศกวางตุ้งฉบับแปล* จึงมิได้กล่าวถึงความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชจากต้นฉบับเลย

ตัวอย่างที่ 5 ปัจฉิมบท

นิราศกวางตุ้ง ฉบับภาษาไทย

ขอพรพระศรีรัตนไตร

อันเปนใจจอมพุทธศาสนา

ช่วยบำบัดตัดบาปกรรมา

ให้ลุโดยเจตนาโพธิญาณ

ขอพรบรมศวร์เรืองฤทธิ์

ซึ่งสถิตย์อุศุกราชเรืองสถาน

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

เชิญช่วยพระองค์ทรงชนมาน
ขอพระพิศณุพงษ์ทรงสังข์
ช่วยล้างมารผลาญหมูศัตรูปอง
ขอบวรบงกชพิวัลย์ไ
ช่วยดับโศกวรรณโรคโรคน
ขอพรสหัสไนยครรโลกช
ช่วยดำรงดำรงให้ซี้คดีความ
อันสมบัติในจังหวัดทวีปนี้
ให้พระเกียรติก้องฟ้าสุธาตล

ให้คงการกำหนดพระไทยตรง
ประมทิตบัลลังก์ภูษงค์ดลอง
ให้มาช่องเคียรกัมบังคมคัล
ที่ครรโลหงษ์ทิพรังสรรค์
ให้ทรงพระฉวีวรรณสมบุรณ์งาม
สารเสวตรตรีทศเศียรสาม
พยายามไพร่ฟ้าประชาชน
ให้อยู่ในพระบารมีทุกแห่งหน
ขอพระชนมได้ร้อยพระวษาเอย ๓

(พระยามหานุภาพ, 2462: น.26-27)

นิราศกวางตุ้งฉบับแปลจีน

叩求圣三宝，佛教之表目，护助除孽障，专心臻慧觉。
叩求大自在，立牛地光彩，助战胜心灵，圣志永不改。
叩求幻惑王，持螺跨龙翔，除魔灭敌谋，群趋朝相将。
叩求大梵天，跨鹤居天边，呵佑去疾病，御肤自美全。
叩求天帝释，坐骑三首象，降临永呵护，慰诸苍生望，
至若国财富，永祈留各方，声名震九霄，万寿祝无疆。

(Hsu Yun-Tsiao, 1940: P.46-47)

คำแปล นิราศกวางตุ้งฉบับแปลจีน เป็นภาษาไทย

“ขอน้อมกราบพระรัตนตรัยให้คุ้มครองปัดเป่าบาปกรรม นำทางสู่ปัญญาและโพธิญาณ
ขอน้อมกราบพระมหากษัตริย์ ผู้สถิตมาด้วยเมฆสายสวาทไสว รบชนะมารด้วยปัญญาอันเฉียบ
แหลมแลพระปณิธานอันแน่วแน่ไม่เปลี่ยนแปลง
ขอน้อมกราบพระพิศณุพงศ์องค์พระนารายณ์ ผู้มีพระหัตถ์ทรงสังข์และประทับบนพญานาคจูง
ช่วยกำจัดมารร้ายและศัตรูให้ถูกรุมครุฑ
ขอน้อมกราบพระพรหม ผู้ทรงหงส์สง่างามเหินสู่สวรรค์พิมานแมน ให้คุ้มครองจากโรคภัยไข้เจ็บ
และให้ผิวพรรณวรรณะงามสมบุรณ์
ขอน้อมกราบพระอินทร์ ผู้ทรงช้างสามเศียรให้เสด็จมาคุ้มครองอย่างยั่งยืน บำรุงขวัญอาณา
ประชาราษฎร์ ยังความหวังสู่มวลมนุษย์ นอกจากนี้ขอให้ความมั่งคั่งของประเทศจงดำรงอยู่ทุกทิศา ชื่อเสียงเกริก
ก้องฟากฟ้า ขอให้พระองค์มีพระชนมายุหมื่นปี”

(ผู้วิจัยแปล)

เนื้อความในตัวอย่างที่ 5 ตรงตามขนบวรรณกรรมนิราศ กล่าวคือเมื่อถึงช่วงท้ายเรื่อง กวีมักกล่าวขอบคุณสิ่ง
ศักดิ์สิทธิ์ พระมหากษัตริย์และกล่าวสรรเสริญสิ่งศักดิ์สิทธิ์เมื่อเดินทางถึงจุดหมาย (สุปาณี พัดทอง, 2552)

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

เนื้อความดังกล่าวเป็นการกล่าวขอพรต่อพระรัตนตรัย และเทพเจ้าศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย มีพระอิศวร พระพรหม พระนารายณ์ และพระอินทร์ให้บำรุงอภิบาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชให้อำรงพระเกียรติยศก้องไกลและทรงพระเจริญในสิริราชสมบัติชั่วกาลนาน แต่ในฉบับแปลจีน การกล่าวถึงเทพเจ้าศักดิ์สิทธิ์ยังคงอยู่ครบถ้วน ได้แก่ พระรัตนตรัย พระบรมศวร์ (พระอิศวร) พระพิศณุพงษ์ (พระนารายณ์) พระพรหม พระอินทร์ รวมไปถึงอาวุธและพาหนะประจำของเทพเจ้าแต่ละองค์ แต่ในฉบับภาษาจีนกลับมิได้มีใจความสำคัญที่สื่อนัยถึงสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เนื้อความที่หายไปฉบับภาษาจีน ได้แก่

“เชิญช่วย <u>พระองค์</u> ทรงชนมาน	<u>ให้คงการกำหนดพระไทยตรง</u> ”
“ช่วยล้างมลพิษบุญคุ้มคุ้ม	<u>ให้มาข้องเคียดภัยคุ้มคุ้ม</u> ”
“ช่วยดับโคตรกรรมโรคโรคน	<u>ให้ทรงพระฉวีวรรณสมบูรณ์งาม</u> ”
“ช่วยดำรงดำรงให้ชีวิตความ	<u>พยายามไพร่ฟ้าประชาชน</u> ”

การขอพรในปัจจัยบทดังกล่าวในภาษาจีนเป็นการขอพรต่อเทพเจ้าศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนาโดยตรง มิใช่ขอพรให้สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชให้สถิตสถิตพัฒนาผลตามคตินิยมของไทย โดยเฉพาะบทสุดท้ายที่ผู้ประพันธ์ขอพระเกียรติไว้ว่า

“อันสมบัติในจังหวัดทวีปนี้	ให้อยู่ใน <u>พระบารมี</u> ทุกแห่งหน
ให้ <u>พระเกียรติ</u> ก้องฟ้าสุธาตล	<u>ขอพระชนม์ได้ร้อยพระวษาเอย</u> ฯ”

(พระยามานูภาพ, 2462: น.27)

หลวงนายศักดิ์กล่าวถึงพระบารมี พระเกียรติและพระชนม์ของพระมหากษัตริย์ไทย ในฉบับภาษาจีนเมื่อแปลกลับมาเป็นภาษาไทยแล้วมีใจความดังต่อไปนี้

至若国财富，永祈留各方，声名震九霄，万寿祝无疆。

(Hsu Yun-Tsiao, 1940: P.47)

“นอกจากนี้ขอให้ความมั่งคั่งของประเทศจงดำรงอยู่ทุกทิศา ชื่อเสียงเกริกก้องฟ้าฟาด
ขอให้พระองค์ มีพระชนมายุหมื่นปี”

(ผู้วิจัยแปล)

จะเห็นว่าคำขอพรในฉบับภาษาจีนเป็นการกล่าวต่อเทพเจ้าศักดิ์สิทธิ์ แม้ว่าในวรรคสุดท้ายคำแปลภาษาจีนว่า “มีพระชนมายุหมื่นปี” ในบริบทภาษาจีนสามารถใช้ได้กับทั้งพระมหากษัตริย์ จักรพรรดิและครอบครัวไปถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนา

ในต้นฉบับ หลังจากที่หลวงนายศักดิ์ได้กล่าวสวดอิเลาะห์เทพเจ้าทางศาสนาพราหมณ์แล้ว ได้ถวายพระพรสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช 3 ประการ คือ

ขอให้สมบัติทั้งปวงเป็นของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ขอให้พระเกียรติของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเกริกก้องเกรียงไกร และขอให้พระองค์มีพระชนมายุยืนยาวร้อยปี

ใน *นิราศกวาดต้งฉบับแปลจีน* แปลวรรค “ขอพระชนม์ได้ร้อยพระวษา” เป็นภาษาจีนว่า “ให้มีพระชนมายุหมื่นปี” เนื้อความในวรรคนี้ ผู้วิจัยตีความว่าได้หมายถึงสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชโดยพิจารณาจากบริบทดังต่อไปนี้

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14

The 14th STOU National Research Conference

1. ในสองบทสุดท้ายของต้นฉบับไทยมีการกล่าวขอพรพระอินทร์ จากนั้นเชื่อมโยงสู่พระบาร์มีและพระเกียรติของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช แต่ในภาษาจีนนั้นไม่ได้มีการเชื่อมโยงดังกล่าว

2. การใช้เครื่องหมายวรรคตอนของจีนนั้น บทที่กล่าวขอพรเนื้อหาว่า ให้พระอินทร์ช่วยชี้ทางให้สมเด็จพระเจ้าตากสินทรงชี้คิความได้อย่างแม่นยำ ผู้แปลใช้คำสันธานว่า “นอกจากนี้” (至若) ดังนั้นข้อความที่อยู่ด้านหลังจึงน่าจะหมายถึงพระอินทร์ มิใช่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

3. การใช้คำ “ขอพระชนมายุหมื่นปี” ในขบวนการใช้คำจีนสามารถใช้กับเทพเจ้าได้ ในบริบทดังกล่าวได้เชื่อมโยงถึงพระอินทร์ซึ่งเป็นเทพสูงสุดของทางพราหมณ์ ดังนั้นจึงเข้าใจได้ว่าผู้แปลเลือกใช้คำอวยพร “หมื่นปี” เพื่อแสดงถึงสถานะเทพเจ้าสูงสุดของจีนคือเจ็กเซียนฮ่องเต้¹⁰ เพื่อให้ได้ระดับคำสื่อถึงเทพเจ้าสูงสุดเท่ากัน

นอกจากนี้บริบทของคำราชาศัพท์ที่ใช้สำหรับพระมหากษัตริย์ไทยไม่ได้ถูกแปลออกมาในภาษาจีน ดังนั้นปัจจัยมบทในฉบับภาษาจีนจึงกลายเป็นเนื้อความการขอพรของหลวงนายศักดิ์ต่อเทพเจ้าศักดิ์สิทธิ์เท่านั้น

การแปลข้ามบริบทวัฒนธรรมที่คลาดเคลื่อนนี้ทำให้ตัวบทของหลวงนายศักดิ์ที่เดิมสรรคำที่สื่อถึงสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ไม่ว่าจะในบทประณามพจน์ บทพรรณนาถึงพระบาร์มีสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช และปัจจัยมบทได้หายไป ทำให้บทบาทหน้าที่ของวรรณกรรมนิราศเรื่องนี้ได้เปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้ เป็นเพราะผู้แปลเป็นนักประวัติศาสตร์ประกอบกับจุดมุ่งหมายต้องการนำวรรณกรรมเรื่องนี้เป็นเอกสารทางประวัติศาสตร์มากกว่าเป็นวรรณกรรมไทยแปลจีน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิธีการแปลและการเปรียบเทียบ *นิราศกวางตุ้ง* ฉบับภาษาไทยกับฉบับแปลจีน พบว่าสี่ อว้นเฉียวผู้แปลได้ใช้กลวิธีการแปลแบบตีความจากนิราศคำกลอนสู่กลอนสี่โบราณห้าคำแบบวรรคต่อวรรค โดยจะยังคงส่วนสำคัญที่ผู้แปลสนใจไว้คือ ชื่อสถานที่ที่เรือผ่าน วันเวลาระหว่างเดินทางและพิธีต่างๆ ที่ได้บันทึกไว้ใน *นิราศกวางตุ้ง* นอกจากนี้ส่วนที่ผู้แปลเห็นว่ามีความสำคัญและน่าดึงดูดซึ่งสังเกตในมุมมองประวัติศาสตร์จะใส่เชิงอรรถเพิ่มเติมในบทแปลถึงแม้ว่าในรายละเอียดระหว่างเดินทางผู้แปลจะตั้งข้อสังเกตว่าหลวงนายศักดิ์อาจจะบันทึกคลาดเคลื่อนไปจากต้นฉบับแต่ผู้แปลก็ยังคงแปลตามต้นฉบับโดยมิได้แก้ไขบทแปลแต่อย่างใด

ส่วนการแปลถ้อยคำที่เกี่ยวกับสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชนั้นพบว่า ผู้แปลไม่ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับบทประณามพจน์ ปัจจัยมบทและบทอวยพรเกียรติ เนื่องจากผู้แปลแปลโดยการตีความจึงทำให้ส่วนที่สื่อถึงพระเกียรติสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ถูกตีความคลาดเคลื่อนไป ทำให้ถ้อยคำที่สื่อถึงพระมหากษัตริย์กลายเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนาโดยไม่มีการตรวจสอบเพิ่มเติม แต่ส่วนองค์ประกอบระหว่างประสมภยผู้แปลยังคงรักษาไว้เช่นอารมณ์หวาดกลัว การพรรณนาว่าพยุ้นั้นมีความน่ากลัว อารมณ์ความรู้สึกของผู้คนบนเรือที่หวาดกลัวภัยมรสุม เพียงแต่ถ้อยคำที่สื่อถึงสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชนั้นได้ถ่ายทอดออกมาใน *นิราศกวางตุ้ง* ฉบับแปลจีน

¹⁰ เจ็กเซียนฮ่องเต้ ในภาษาจีนคือ 玉皇上帝 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ถาวร ลิกขโกศล อธิบายไว้ในคำนิยามหนังสือ เทพมงคลของจีนว่าเจ็กเซียนฮ่องเต้ คือพระเจ้าเหินนครหยก ท่านประทับอยู่บนนครหยกหรือรัตนบุรี นอกจากนี้ในหนังสือดังกล่าว รองศาสตราจารย์ ดร. สุรสิทธิ์ อมรณิชศักดิ์ ได้แปลและเรียบเรียงข้อมูลเกี่ยวกับ เจ็กเซียนฮ่องเต้ไว้ว่า เป็นเทพที่มีตำแหน่งสูงสุดในความเชื่อชาวจีนและตามความเชื่อลัทธิเต๋า เจ็กเซียนฮ่องเต้มีหน้าที่ดูแลอย่าง ตั้งแต่การเกิด ความสุขความทุกข์ และทุกสรรพสิ่งที่เกิดขึ้นกับมวลมนุษย์

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14

The 14th STOU National Research Conference

อย่างไรก็ตาม การศึกษาเปรียบเทียบพบว่าถ้อยคำที่กล่าวถึงสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชในฉบับภาษาไทยและฉบับภาษาจีนมีความแตกต่างกัน กล่าวคือบทประณามพจน์ การพรรณนาถึงพระบารมีของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช และปณิธานใน *นิราศกวางตุ้ง* ฉบับภาษาไทย ผู้ประพันธ์จะสื่อนัยถึงสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชหรือไม่ก็กล่าวถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อฉายให้เห็นถึงพระราชอำนาจและพระบารมีของพระมหากษัตริย์ไทยตามขนบการประพันธ์ ดังนี้

1) บทประณามพจน์ใน *นิราศกวางตุ้ง* ฉบับภาษาไทย แสดงคตินิยมของคนไทยที่มีต่อพระมหากษัตริย์ ว่าเปรียบดังร่มโพธิ์ร่มไทรคุ้มครองกระบวนเรือที่เดินทางในครั้งนี้ให้ปฏิบัติหน้าที่ปลอดภัย

2) ขณะที่เรือประสบมรสุม 2 ครั้งคือในระหว่างที่เรือแล่นข้ามจากประเทศไทยไปแถบประเทศกัมพูชา และอีกครั้งหนึ่งจากแถบประเทศเวียดนามขึ้นทางทิศเหนือเข้าเมืองกวางตุ้ง ทั้งสองพื้นที่นี้ เรือต้องแล่นตัดผ่ากลางทะเลทำให้เรือประสบพายุ ผู้แต่งพรรณนารำร้องขอพึ่งพระบารมีสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเมื่อขอพรสำเร็จ ผู้ประพันธ์เชื่อว่าเป็นเพราะพระบารมีของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช จึงทำให้ลมพายุสงบลงและแล่นไปถึงฝั่งได้อย่างปลอดภัย

3) ปณิธานเป็นบทท้ายเรื่อง ผู้ประพันธ์ขอพรพระรัตนตรัยและเทพเจ้าศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนาพราหมณ์อำนวยการให้สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเจริญพระชนมายุ 100 พรรษา จึงจบเรื่อง

เนื้อหาทั้งสามประการนี้ล้วนเป็นลักษณะสำคัญของวรรณกรรมนิราศ คือในบทประณามพจน์จะกล่าวถึงอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ปณิธานก็จะถวายพระพรชัยแด่พระมหากษัตริย์ โดยเฉพาะบทพรรณนาที่เฝ้าอ่างพระบารมีของพระมหากษัตริย์ไทย นับว่าเป็นลักษณะเด่นของวรรณกรรมนิราศเรื่องนี้ เนื่องจากเป็นสิ่งที่สะท้อนความคิดและความสัมพันธ์ระหว่างพระมหากษัตริย์กับประชาชนที่สื่อภาพของพระพุทธรูปออกมา

เมื่อมีการแปล *นิราศกวางตุ้ง* เป็น *นิราศกวางตุ้งฉบับแปลจีน* ผู้แปลตีความคำที่สื่อนัยถึงสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทางพุทธศาสนาแทน เช่น พระบาท พระเกียรติ พระเดชหรือพระบารมี เมื่อแปลด้วยลักษณะดังกล่าวเป็นคำศัพท์ภาษาจีนแล้วล้วนสื่อนัยถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนา ข้อแตกต่างดังนี้จึงทำให้บทบาทและลักษณะเด่นของวรรณกรรมนิราศเรื่องนี้ได้หายไป สาเหตุสำคัญคือ สี่ อวินเฉียวผู้แปล *นิราศกวางตุ้ง* เป็นนักประวัติศาสตร์ที่ศึกษาประวัติศาสตร์ด้านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา ความตั้งใจของผู้แปลต้องการให้ *นิราศกวางตุ้งฉบับแปลจีน* เป็นเอกสารด้านประวัติศาสตร์ที่บันทึกการเดินทางไปถวายเครื่องราชบรรณาการของไทย นอกจากนี้ยังต้องการให้เป็นหลักฐานที่บันทึกวันเวลาเดินทางสถานที่ที่เรือผ่านจากบันทึกฝั่งไทย มากกว่าให้เป็นวรรณกรรมนิราศไทยที่แปลภาษาจีน ดังนั้นผู้แปลจึงให้ความสนใจและการตรวจสอบเอกสารฉบับนี้ผ่านเรื่องราวที่เกิดขึ้นในระหว่างที่เรือเดินทาง ส่วนขนบการประพันธ์ที่มีอยู่ในวรรณกรรมเรื่องนี้จึงไม่ได้รับความสำคัญในฐานะวัฒนธรรมวรรณศิลป์ไทยแต่อย่างใด

ข้อสังเกตจากกลวิธีการแปลดังกล่าวจึงสอดคล้องกับแนวคิดการแปลของนอร์ด ว่าการแปล *นิราศกวางตุ้งฉบับแปลจีน* คือการแปลแบบวกกลับไปหาคำสั่งของผู้แปล และการแปลดังกล่าวยังสอดคล้องกับแนวคิดการแปลของโฮล์ส-เมนทอรี่ คือหน้าที่ของ *นิราศกวางตุ้งฉบับแปลจีน* สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการแปลและให้ความสำคัญต่อการตัดสินใจแปลมากกว่าเนื้อหาของตัวบทต้นฉบับ คือต้องการให้ *นิราศกวางตุ้งฉบับแปลจีน* เป็นเอกสารหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่บันทึกการเดินทางถวายเครื่องราชบรรณาการจากไทยไปจีน ดังนั้นผู้แปลจึงให้ความสำคัญต่อการแปลส่วนที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์มากกว่าสิ่งที่เป็นองค์ประกอบของวรรณกรรมนิราศ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14

The 14th STOU National Research Conference

นอกจากนี้ “การบวนการแปลที่วกกลับมาหาคำสั่ง” ตามแนวคิดของนอร์ดยังสอดคล้องกับคำสั่งหรือวัตถุประสงค์ของผู้แปล เนื่องจากในเวลาดังกล่าวแล้ว อวินเฉียว เป็นหนึ่งในกลุ่มผู้ก่อตั้งสมาคมหนังสือและยังดำรงตำแหน่งเป็นบรรณาธิการของวารสารหนังสืออีกด้วย ดังนั้นผู้แปลต้องการทำงานตามวัตถุประสงค์นั้นคือการศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อเผยแพร่ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในแวดวงประชาคมจีน เห็นได้จากงานที่ผู้แปลได้ค้นคว้าและแปลเผยแพร่ในช่วงเวลาใกล้เคียงกันคือ ประวัติศาสตร์ปัตตานี บทความประวัติศาสตร์แสดมภ์สยาม การศึกษาพระสุพรรณบัฏในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ล้วนเป็นการศึกษาค้นคว้าด้านประวัติศาสตร์ไทยซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการศึกษาค้นคว้าประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จึงเป็นสิ่งยืนยันในเรื่องวัตถุประสงค์การแปล นีราศกวางตั้ง เป็นภาษาจีนว่าผู้แปลมุ่งหมายให้วรรณกรรมเรื่องนี้ เป็นเอกสารหลักฐานทางประวัติศาสตร์ฉบับหนึ่ง

สรุปได้ว่า นีราศกวางตั้งฉบับแปลจีน มีบทบาทหน้าที่เป็นเอกสารทางประวัติศาสตร์ฉบับหนึ่งในแวดวงประชาคมจีน แม้ว่าผู้แปลจะพยายามรักษาดั้งเดิมให้มากที่สุด แต่เนื่องด้วยภูมิหลังของผู้แปลคือนักประวัติศาสตร์และสิ่งที่ นักประวัติศาสตร์ให้ความสนใจในการแปลครั้งนี้คือ วันเวลาที่เดินทาง สถานที่ที่พบเจอและสิ่งที่ราชทูตไทยได้ปฏิบัติหน้าที่ว่าทั้งหมดที่เขียนเป็นเรื่องจริงหรือไม่ นีราศกวางตั้งฉบับแปลจีน จึงเป็นเพียงเอกสารบันทึกประวัติศาสตร์จากฝั่งไทยและมีได้ถูกเผยแพร่ในฐานะวรรณกรรมไทยแปลจีนในแวดวงประชาคมจีน นอกจากนี้การศึกษา นีราศกวางตั้ง ฉบับภาษาไทยและฉบับแปลจีน ยังทำให้เห็นถึงความสำคัญของการศึกษาวรรณกรรมในฐานะวรรณกรรมข้ามชาติ กล่าวคือเมื่อวรรณกรรมมีการแปลเป็นภาษาอื่นและนำไปอ่านแบบข้ามรัฐข้ามพรมแดนในลักษณะดังกล่าว ตัวบทมีการเปลี่ยนแปลงของเนื้อหาบางส่วนอันสัมพันธ์กับบทบาทหน้าที่ที่เปลี่ยนแปลงไป ข้อแตกต่างดังกล่าวจึงมีความสำคัญต่อการศึกษาวรรณกรรมไทยในบริบทข้ามชาติที่ทำให้เห็นบทบาทหน้าที่และองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับวรรณกรรมไทยที่ไม่ได้ผูกพันอยู่แต่เฉพาะกับวงวิชาการในโลกภาษาไทยเท่านั้น

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตสาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผู้วิจัยได้นำวรรณกรรมไทยแปลจีนมาศึกษาบทบาทหน้าที่และสถานภาพของวรรณกรรมไทยในฐานะวรรณกรรมข้ามชาติเพียงเรื่องเดียว น่าจะเป็นประโยชน์ต่อวรรณกรรมศึกษาอย่างยิ่ง หากมีการนำวรรณกรรมไทยเรื่องอื่นที่มีการแปลเป็นภาษาต่างประเทศ มาศึกษาบทบาทหน้าที่และสถานภาพในฐานะวรรณกรรมข้ามชาติ เพราะแต่ละชาติแต่ละภาษาย่อมแตกต่างกันทั้งทางด้านประวัติศาสตร์ การเมืองการปกครอง วัฒนธรรม ค่านิยม ประกอบกับปัจจัยของวัตถุประสงค์การแปล ทำให้วรรณกรรมต้นทางอาจถูกปรับเปลี่ยน ซึ่งเป็นการเปิดมุมมองใหม่ต่อวรรณกรรมไทยเรากว้างขวางขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กนกพร นุ่มทอง. (2564). การแปลแบบดัดแปลงนิยายอิงพงศาวดารจีน เรื่อง “ตั้งฮั่น” ในสมัยต้นรัตนโกสินทร์. *วารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ*, 28(2), 358 – 411.
- ถาวร ลิกขโกศล. (2526). วิเคราะห์เทียบร้อยกรองประเภท กลอน ของไทยและร้อยกรองประเภท “ซือ” ของจีน. (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- ธนศ เวศร์ภาดา. (2549). *หอมโลกรวรรณศิลป์*. กรุงเทพฯ: ปาเจรา.

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

- พระยามหานุภาพ. (2462). *นิราศพระยามหานุภาพไปเมืองจีน ครึ่งกรุงธนบุรี เมื่อปีฉลู พ.ศ.2324*. พิมพ์ครั้งที่ 2. พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร. (แจกในงานพระกฐินพระราชทานจางวางเอกพระยาประสิทธิ์ศุภการ ผู้สำเร็จราชการมหาดเล็ก ณ วัดนาพระเมรุ จัหวักพระนครศรีอยุธยา ปีมะแม พ.ศ.2462)
- มณีปิ่น พรหมสุทธิรักษ์. (2562). นิราศกวาดตุงของหลวงนายคักดี (ภู). ใน *การสัมมนาทางวิชาการวรรณคดีสมัยธนบุรี เนื่องในวาระ 250 ปีแห่งการสถาปนากรุงธนบุรี*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- มูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย. (2564). *มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. 250 ปี เสียดกรุงศรีอยุธยา-สถาปนากรุงธนบุรี 2310-2560 = The fall of Ayutthaya & the rise of Thonburi*. บรรณาธิการโดย ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และ กาญจน์ ละออศรี. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย, มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา. (2565). *ประวัติศาสตร์ไทย ฉบับมูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ภาค ข: วรรณคดีไทยประเภทต่างๆ*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา.
- ยุพร แสงทักษิณ. (2559). หน่วยที่ 4 วรรณคดีสมัยธนบุรี - กรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ.2539. ใน *เอกสารการสอนชุดวรรณคดีไทย*. ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1 นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วรรณา แสงอร่ามเรือง. (2552). *ทฤษฎีและหลักการแปล* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศุภการ สิริไพศาล. (2555). นิราศกวาดตุงของหลวงนายคักดี พ.ศ.2324: วรรณกรรมประวัติศาสตร์ในบริบทความสัมพันธ์ไทย – จีนสมัยกรุงธนบุรี ใน: อรพินท์ คำสอน อธิษณา วีระเกียรติสุนทรและศุภการ สิริไพศาล (บ.ก.), 100 *เอกสารสำคัญ: สรรพสาระประวัติศาสตร์ไทยลำดับที่ 14*, กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.).
- สัญญาวิ สายบัว. (2525). *หลักการแปล*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุภาณี พัดทอง. (2552). “เรือ” ในวรรณคดีนิราศ มโนทัศน์กับการสร้างวรรณศิลป์. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- สวี่ ลีฮุย, และโหว หลินหลิน. (2546). *เทพมงคลของจีน* (สุรสิทธิ์ อมรรณชศักดิ์, ผู้แปลและเรียบเรียง). กรุงเทพฯ : เติ้าประยุกต์.
- Hsu Yun-Tsiao 许云樵. (1940). Note on the Poem of the Siamese Envoy to China, 1780. In *Journal of South Seas Society* (Vol 1 Part 2., pp.33-47). Singapore: The South Seas Society.
- Liao Wenhui 廖文辉. (2014). *《许云樵评传》新加坡: 八方文化创作室*.
- Pual Jay. (2021). *Transnational literature : Basic*. New York: Routledge.